

ТЕОРІЇ МЕДІАОСВІТИ

Михайло Коропатник, доцент кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання ЧОІППІ ім. К. Д. Ушинського, к. і. н.

8 теорій медіаосвіти

(за О. Федоровим):

- ▶ ідеологічна;
- ▶ протекціоністська (ін'єкційна, захисна, щепленева);
- ▶ як джерела задоволення потреб аудиторії;
- ▶ практична;
- ▶ естетична або художня;
- ▶ семіотична;
- ▶ як засіб формування критичного мислення;
- ▶ культурологічна;
- ▶ екологічна.

Ідеологічна теорія медіаосвіти

- ▶ **Теоретична база:** ідеологічна теорія медіа.
- ▶ **Ключові цілі:** медіа здатні цілеспрямовано маніпулювати громадською думкою, в тому числі в інтересах того чи іншого соціального класу, раси чи нації.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** вивчення і критичний аналіз політичних, соціальних, національних та економічних аспектів медіа та особливо критичний підхід до аналізу медіатекстів ворожого табору.
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** викликати в аудиторії бажання змінити систему масової комунікації (якщо при владі в країні перебувають сили, далекі від ідеологічних поглядів їхніх опонентів – демократична країна), або, навпаки, переконувати, що система медіа, яка склалася, – найкраща (якщо влада в державі належить лідерам, які сповідують «потрібну» ідеологію – авторитарна країна); в цьому випадку посилено критикується медіакультури інших країн.

Ідеологічна теорія медіаосвіти

Прибічники:

Дж. Пітті,

Л. Джирокс,

Р. Кейліна,

А. Лацис,

Н. Урицький та ін.

Протекціоністська (ін'єкційна, захисна, щепленева) теорія медіаосвіти

- ▶ **Ключові цілі:** оберігання від шкідливих впливів медіа, навчання розумінню відмінностей між реальністю і медіатекстом; пом'якшення ефекту надмірного захоплення медіа.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** розкриття негативного впливу медіа на конкретних прикладах, доступних для розуміння конкретної аудиторії.
- ▶ **Основна увага** приділяється проблемам негативного зображення насильства та сексизму.
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** пом'якшити негативний ефект надмірного захоплення медіа (в основному по відношенню до неповнолітньої аудиторії). Педагоги прагнуть допомогти учням зрозуміти різницю між реальністю і медіатекстом шляхом розкриття негативного впливу медіа на конкретних прикладах, доступних для розуміння аудиторії.

Протекціоністська (ін'єкційна, захисна, щепленева) теорія медіаосвіти

Прибічники:

- ▶ С. Луначарская,
 - ▶ А. Строева,
- ▶ Є. Жабський та ін.

Теорія медіаосвіти як джерела “задоволення потреб аудиторії”

- ▶ **Теоретична база:** основні ідеї кальковані від теорії “споживання та задоволення” (як причини звернення аудиторії до медіа).
- ▶ **Ключові цілі:** аудиторія – незалежно думаючі й діючі індивідууми, які використовують медіа, щоб задовольнити свою потребу в інформації, розвагах, самореалізації, соціальній належності або ідентичності.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** аудиторія сама може правильно вибрати і оцінити медіатекст відповідно до своїх потреб
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** допомогти аудиторії використовувати медіа з максимальним ефектом (тобто витягати з медіа максимум користі відповідно до своїх бажань і схильностей).

Теорія медіаосвіти як джерела “задоволення потреб аудиторії”

Прибічники:

▶ Дж. Букінгем

«Практична» теорія медіаосвіти або «медіаосвіта як таблиця множення»

- ▶ **Теоретична база:** адаптована теорія «споживання і задоволення» в галузі медіа (діти цікавляться медіатехнікою, отже, треба задовольнити їхні потреби – навчити користуватися нею).
Ключові цілі: медіаосвіта як «таблиця множення».
- ▶ **Педагогічна стратегія:** вивчення технічних пристроїв медіа і формування практичних умінь використання медіаапаратури, у тому числі і для створення власних медіатекстів.
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** навчити школярів, студентів використовувати медіаапаратуру і самостійно створювати медіапродукцію.
- ▶ **Вплив медіа** визнається обмеженим.

Практична теорія медіаосвіти або «медіаосвіта як таблиця множення»

Прихильники:

- ▶ Н. Хилько,
- ▶ Дж. Поттер,
- ▶ К. Безелгет,
- ▶ Д. Букінгем,
- ▶ Дж. Сефтон-Грін,
- ▶ А. Сілверблет,
 - ▶ Е. Харт
- ▶ Д. Шретер та ін.

Естетична або художня теорія медіаосвіти

- ▶ **Теоретична база:** культурологічна теорія.
- ▶ **Ключові цілі:** вивчення мови медіа та медіакультури, авторського світу творця художнього медіатексту, історії медіакультури.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** розвивати здатність до аналізу художніх медіатекстів, їх інтерпретації та кваліфікованої оцінки.
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** допомогти аудиторії зрозуміти основні закони і мову як різновиду мистецтва, механізм функціонування медіа, те, чиї інтереси вони захищають, як зміст медіатекстів віддзеркалює реальність, як він сприймається аудиторією.
- ▶ розвивати естетичне / художнє сприйняття і смак, здібності до кваліфікованого художнього аналізу медіатекстів.

Естетична або художня теорія медіаосвіти

Прибічники:

- ▶ Л. Баженова,
- ▶ О. Баранов,
- ▶ І. Левшина,
 - ▶ С. Пензін,
- ▶ Ю. Рабинович,
 - ▶ Ю. Усов,
- ▶ О. Федоров,
- ▶ А. Ходкінсон,
 - ▶ Ф. Стюарт,
 - ▶ К. Тайнер,
- ▶ Дж. Нател та ін.

Семіотична теорія медіаосвіти

- ▶ **Теоретична база:** семіотична теорія.
Ключові цілі: декодування інформації, розпізнавання кодів і символів.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** навчання правилам декодування медіатексту, опису його змісту, асоціацій, особливостей мови тощо.
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** допомогти пасивній аудиторії правильно і повноцінно «читати» медіатекст.
- ▶ **Основний зміст навчання:** коди та «граматика» медіатексту, тобто мова медіа.

Семіотична теорія медіаосвіти

Прибічники:

- ▶ Л. Зазнобіна,
 - ▶ А. Спічкін,
 - ▶ Н. Леготіна,
 - ▶ О. Шариков,
 - ▶ О. Федоров,
- ▶ Л. Мастерман,
 - ▶ Р. Барт,
 - ▶ К. Метц,
 - ▶ К. Безелгет,
 - ▶ Д. Букінгем,
- ▶ А. Сілверблет,
 - ▶ Е. Харт та ін.

Теорія медіаосвіти як засобу формування критичного мислення

- ▶ **Теоретична основа:** теорія медіа як «порядку денного», де медіа представляється «четвертою владою», котра може диктувати пріоритети (порядок денний) для аудиторії (тобто поширює моделі поведінки і соціальні цінності серед різноманітної маси індивідумів).
Провідна мета: навчити аудиторію аналізувати і виявляти маніпулятивні дії медіа, орієнтуватися в інформаційному потоці сучасного суспільства.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** вивчення впливу медіа на індивідів і суспільство за допомогою «кодів» (умовностей-символів).
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** дати орієнтир в умовах надлишку різноманітної інформації, навчити грамотно сприймати її, розуміти, аналізувати, мати уявлення про механізми та наслідки її впливу на аудиторію
- ▶ **Метою** є людина, підготовлена до сприйняття інформації мас-медіа, здатна повноцінно зрозуміти та проаналізувати її, протистояти маніпулятивним впливам.

Теорія медіаосвіти як засобу формування критичного мислення

Прибічники:

- ▶ Л. Зазнобіна,
 - ▶ А. Спічкін,
 - ▶ О. Федоров,
 - ▶ О. Шариков,
- ▶ Л. Мастерман,
 - ▶ Е. Харт,
- ▶ А. Сілверблет,
 - ▶ К. Безелгет,
- ▶ Д. Букінгем і ін.

Культурологічна теорія медіаосвіти

- ▶ **Теоретична база:** культурологічна теорія медіа.
Ключові цілі: медіа, скоріше, пропонують, ніж нав'язують інтерпретацію медіатекстів. Аудиторія завжди перебуває в процесі діалогу з медіатекстами.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** розвиток сприйняття медіатекстів, їх самостійного аналізу.
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** допомогти учням зрозуміти, як медіа можуть збагатити сприйняття, знання, мислення аудиторії.

Культурологічна теорія медіаосвіти

Прибічники:

- ▶ О. Баранов,
- ▶ С. Пензін,
- ▶ Г. Полічко,
- ▶ А. Спічкін,
- ▶ О. Шариков,
- ▶ О. Федоров,
- ▶ Л. Мастерман,
- ▶ М. Маклюен,
- ▶ К. Безелгет,
- ▶ Д. Букінгем,
- ▶ А. Сілверблет,
- ▶ Е. Харт та ін.

Екологічна теорія медіаосвіти

- ▶ **Теоретична база:** екологічні та філософські концепції (В. Вернадський, Л. Гумільов та ін.).
- ▶ **Ключові цілі:** розвиток екології медійного сприйняття як складової частини медіаграмотності людини.
- ▶ **Педагогічна стратегія:** терапевтична помірність у переглядах, контроль та обмеження, критичний аналіз медіатекстів, протидія насильству та показу патології з екрану, віртуальному впливу через комп'ютер.
- ▶ **Головна мета медіаосвіти:** збереження духовно-естетичної орієнтації аудиторії в межах власної глядацької концепції.

Медіаосвітні теорії

(за О. Федоровим)

Захисні

ін'єкційна

*джерело
задоволення
потреб
аудиторії*

ідеологічна

*естетична
(художня)*

екологічна

Аналітичні

*критичного
мислення*

культурологічна

семіотична

практична

Медіашколи в Україні, які опікуються формуванням основ медіаграмотності:

- ▶ **Асоціація діячів кіноосвіти і медіапедагогіки України**, створена 1988 року при Національній Спілці кінематографістів України;
- ▶ **Львівська школа «ін'єкційної моделі» медіаосвіти**, яку на початку 90-х рр. ХХ ст. заснували професор кафедри радіомовлення і телебачення Львівського національного університету імені Івана Франка Б.В.Потятиник і доцент того ж самого навчального закладу Н.Б.Габор;
- ▶ **«Київська школа медіадидактики»**, очолювана професором Інституту вищої освіти АПН України Г.В.Онкович;
- ▶ **«Київська школа медіапсихології»**, що існує при лабораторії психології масової комунікації та медіаосвіти Інституту соціальної і політичної психології Національної академії педагогічних наук України з 2005 р., яку очолює кандидат психологічних наук Л.А.Найдьонова.

Теоретичні платформи сучасних російських медіаосвітніх моделей:

- ▶ культурологічна (А. Спічкін, Ю. Усов, О. Федоров);
- ▶ теорія розвитку критичного мислення (Л. Зазнобіна, А. Спічкін, О. Федоров та ін.);
- ▶ семіотична (Л. Зазнобіна, А. Спічкін та ін.);
- ▶ естетична (Ю. Усов, О. Федоров);
- ▶ соціокультурна (О. Шариков).

Моделі медіаосвіти, розроблені в Росії:

- ▶ *освітньо-інформаційні моделі;*
- ▶ *виховно-етичні моделі;*
- ▶ *практико-утилітарні моделі;*
- ▶ *естетичні моделі;*
- ▶ *моделі розвивального навчання.*

«Узагальнена» модель медіаосвіти

*(виведена в результаті аналізу
медіаосвітніх концепцій російських
медіапедагогів, подана О. Мурюкіною)*

Модель медіаосвіти

може включати такі основні етапи:

- ▶ Констатація рівнів розвитку і сприйняття творів медіакультури в даній аудиторії;
- ▶ Оволодіння школярами креативними вміннями на матеріалі медіа і формування повноцінного сприйняття медіатекстів (з урахуванням їх видів і жанрів, зв'язків із різними мистецтвами тощо);
- ▶ Розвиток умінь аналізу медіатекстів;
- ▶ Знайомство з основними віхами історії медіакультури, із сучасною соціокультурною ситуацією.

(О. Федоров)

Вітчизняна модель медіаосвіти

- Інтеграція найкращого із світового досвіду

- **Канада.** Проект Маршала Маклюена (11 клас)

Головна ідея – розвиток критичного мислення. Реалізується ця мета шляхом виконання учнями навчально-дослідницьких аналітичних завдань

- **Франція.** Початкова і середня школа

Медіаосвіта – це передусім громадянське виховання. Шлях - навчити школярів активно використовувати медіазасоби для власного самовираження, допомогти учням сформувати високі естетичні смаки

- **США.** Медіаосвіта освітян

Медіаосвіта спрямована проти авторитарного підходу в освіті, за творчий підхід

- **Англія.** Масове впровадження

Поєднання захисної моделі “щеплення” й естетичного розвитку

- **Медіаграмотність в епоху цифрових технологій**

Творче використання можливостей Інтернету як новітнього медіа

► **Розвиток наукової галузі медіаосвіти**
обумовлений сучасними соціальними,
політичними і навіть економічними потребами
держави, які диктують необхідність наявності
в українців певного (базового) рівня готовності і
здатності до вибору, використання, критичному
аналізу, оцінці, здійсненню передачі і створення
медіатекстів у різних видах, формах і жанрах,
аналізу складних процесів функціонування медіа
в соціумі.